

Art

► Του ΔΗΜΗΤΡΗ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ

d.kanellopoulos@efsyn.gr

Όπως το βιβλίο του Διονύση Σαββόπουλου διαβάζεται απνευστί. Θα συμφωνήσω (απαπαπα...) με τον πρωθυπουργό Κυριάκο Μητσοτάκη που έκανε ανάρτηση στα social για το βιβλίο-αυτοβιογραφία, «ένα βιβλίο που άρχισα να διαβάζω αυτές τις ημέρες, πρώτα στο αεροπλάνο και ύστερα, αργά το βράδυ, στο σπίτι, και ομολογώ πολλές φορές δυσκολεύομαι να το αφήσω από τα χέρια μου». Ο τίτλος του «Γιατί τα χρόνια τρέχουν χύμα», κυκλοφορεί από τις Εκδόσεις Πατάκη και πραγματικά δεν μπορείς να το αφήσεις από τα χέρια σου, ρουφάς τις 340 σελίδες του. Αφηγείται τόσες πολλές ιστορίες από το παρελθόν και τις αφηγείται με τέτοιο τρόπο που σε συνεπαίρνει.

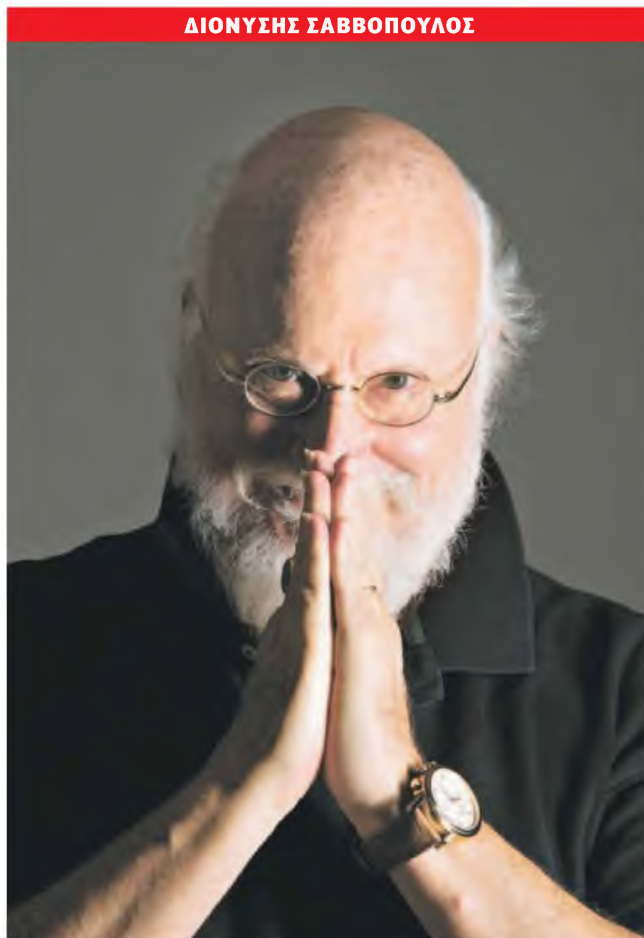
Ταυτόχρονα βέβαια και (θα) σε εκνευρίζει σε κάποιες φάσεις -σκέφτομαι αν είσαι παλιός, συνομήλικός του ή λίγο μικρότερος σε ηλικία, συνοδοιπόρος και ακροατής του. Αν μεγάλωνες μαζί του στα sixties ή τα seventies, όταν εκείνος κυκλοφορούσε τους δίσκους του και έδινε τα live του θα νιώθεις, τώρα, πως σε κορόιδευε τότε. Χαρακτηρίζει αρνητικά κάποιους από τους τότε θεατές του μιλώντας για θολούρα στο μυαλό του. «Όταν πρωτοτραγουδίησα τον στίχο "Δεν είμαι ΠΑΣΟΚΑ, δεν είμ' ούτε ΚΚΕ" άκουσα από κάτω να έρχεται μία βουβή δυσφορία, ένα σούσουρο από πολλά παιδιά», γράφει ο Σαββόπουλος. Και συνεχίζει πιο μετά: «Στο πρόγραμμα ακουλουθούσε το "Μακρύ Ζεϊμπέκικο για τον Νίκο", τραγούδι που αυτά τα παιδιά το

επικροτούσαν, επειδή το εκλαμβάνανε ως εξύμνηση εγκλήματος, πράγμα που γούπετε την επαναστατική τους θολούρα». Και τους απαξιώνει ακόμα περισσότερο: «Αυτό που έκανε τη Λογοκρισία να λυσσάει και τον απρόσωπο κόσμο να φρικάρει, αυτό ακριβώς ήταν που γούπετε τους παίδες». Δεν ξέρω τι σκέφτεστε οι μεγαλύτεροι σε ηλικία αναγνώστες που μπορεί να ήσασταν στο Ροντέο ή στο Κύνταρο σε εκείνες τις συναυλίες, τι θα κάνατε αν ξέρατε ότι ο τραγουδοποιός πάνω στη σκηνή που τόσο θαυμάζατε σας έβλεπε ως θολωμένα μυαλά...

«Γιατί τα χρόνια τρέχουν χύμα» λοιπόν και γράφει στο οπισθόφυλλο του βιβλίου ο Σαββόπουλος, εξηγώντας την έκδοσή του: «Μεγάλωση και θα 'θελα να δω πώς ήμουν πισιρίκος, πώς φέρθκα στον επαγγελματικό μου βίο, πώς ήμουν σαν σύζυγος, πατέρας και παππούς, και ακόμα πώς ήμουν σαν πολίτης, σαν φίλος και σαν γιος. Σαν ρόλος. Τώρα ο ρόλος θα μιλήσει για τον δημιουργό του. Ενα παιχνίδι είναι. Ενα κόλπο. Ελπίζω να το βρείτε διασκεδαστικό. Καλή ακρόαση, αγαπητοί μου, καλή ανάγνωση».

Ιστορίες

Το βιβλίο αποτελεί κατάσταση ψυχής. Καταρχάς, περιέχει απίστευτη μουσική πληροφορία. Από τη δεκαετία του '60 και μετά. Για τον ίδιο τον Σαββόπουλο, τα τραγούδια και τους δίσκους του, για πάρα πολλούς άλλους καλλιτέχνες (όλους θα έλεγα, δεκάδες-εκατοντάδες μέσα σε αυτές τις δεκαετίες), για τις μουσικές στην Πλάκα και για τα πιο ροκ μαγαζιά στην πλατεία Βικτωρίας που τόσα έχουμε ακούσει οι νεότεροι (Ροντέο και Κύνταρο), για τις δισκογραφικές εται-

ΔΙΟΝΥΣΗΣ ΣΑΒΒΟΠΟΥΛΟΣ

Ο μεγάλος αντιφατικός

ρείες και τους ανθρώπους τους, για τις (επιτυχημένες ή μη) συνεργασίες του στο πέρασμα των χρόνων, για τις μεγάλες συναυλίες του και πολλά ακόμα. Μουσική εγκυκλοπαίδεια με αφήγηση σε πρώτο χρόνο.

Γράφει σχετικά: «Οι μεγαλύτεροι συνθέτες και δεξιοτέχνες του λαϊκού μας τραγουδιού ακόμα ως τώρα μαθαίνουν με το αυτί. Δεν διαβάζουν, επικοινωνούν με το μουσικό όργανο, το στόμα και το αυτί. Κι εμείς που πήγαμε με το αυτί, εγώ ο' αυτά είμαι Νεάντερταλ-, όλοι μας έχουμε για

κορυφαία εκδήλωση της δουλειάς μας το λάιβ. Εκεί δείχνεις ποιος είσαι πραγματικά-στη μουσική πράξη μπροστά στον κόσμο. Είμαστε παιδιά της προφορικότητας. Γι' αυτό και μερικοί από εμάς συγγενόμαστε με τους παραμυθάδες.

Μεγάλα «κεφάλια»

»Κρεμόσουν από τα χείλη του όταν σου μιλούσε ο Νίκος Γκάτσος, ή ο Ακης Πάνου, ή ο Μάρκος Βαμβακάρης, ή ο κυρ. Γιάννης Παπαϊωάννου. Εκεί στο καφενείο, άλλοτε σου απλώνανε μια αφήγηση σοβαροί σοβαροί κι άλλοτε πραγματοποιούσαν απάτες του λόγου μόνο και μόνο έτσι, για να διασκεδάσουμε».

Γράφει και για συγκεκριμένα τραγούδια του: «Εν τω μεταξύ βράδιαζε σιγά σιγά, και όπως στεκόμουν απέναντι από τον ΦΙΕ, μουρμούριζα από μέσα μου το "Ήλιε κόκκινη αρχηγέ". Ετσι το τραγουδούσα τότε, "έεεεε, ήλιε κόκκινη αρχηγέ". Το 'λεγα από μέσα μου φτιάνοντάς το, να μη με τρώει η ανυπομονησία που περίμενα όρθιος για οσοστόπ και βράδιαζε και δεν περνούσε η ώρα. Ταίριαζα λέξεις και νότες με το μυαλό μου, δεν το 'χα έτοιμο ακόμη, τσίμπησα μάλιστα αυτή την ωραία εικόνα απ' τον Ζακ Πρεβέρ, όπου η όμορφη μέρα τραβάει τον εργάτη απ' το ρούχο του. "Ήλιε κόκκινη αρχηγέ", λοι-

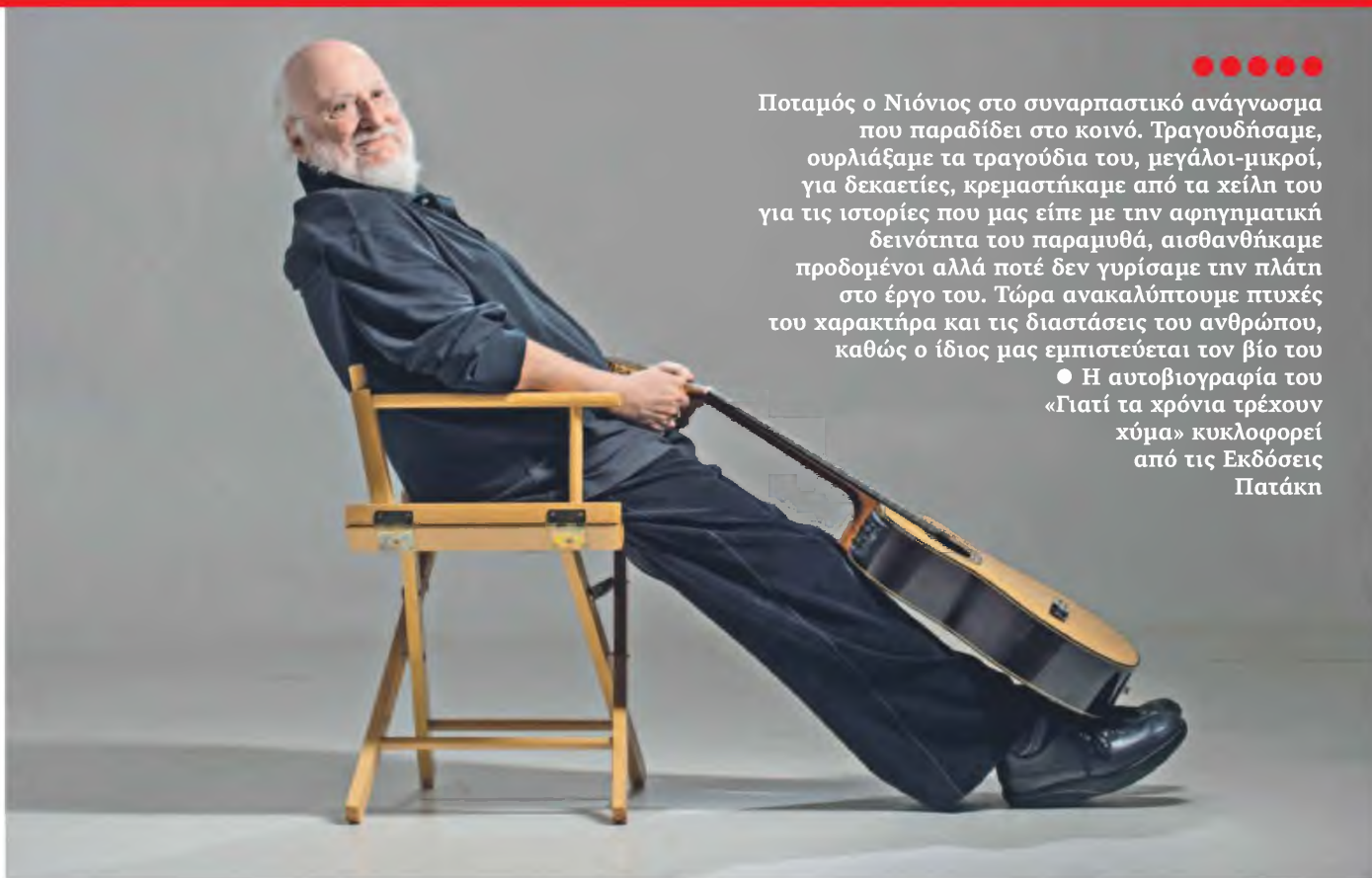
πόν. Αλλά, όταν το πρωτοκυκλοφόρησα, σε 45άρι το 1965, πώς θα περνούσε απ' τη Λογοκρισία; Αφαίρεσα το χρώμα. Μετά, στη Μεταπολίτευση, θα μπορούσα να το αποκαταστήσω, αλλά δεν το θέλησα. Δεν ήθελα να είναι ο ήλιος μου πια ούτε κόκκινος, ούτε πράσινος, ούτε μπλε. Ήθελα να είμαι, όπως μου έλεγε τότε ο επιστήθιος Κυριτσόπουλος, απλώς ένας έφηβος που βάζει για αρχηγό του τον ήλιο. Τότε όμως ήμουν ακόμη στο "έεεεε, ήλιε κόκκινη αρχηγέ".

Στο «Κύνταρο»

Γράφει και για το Κύνταρο και τις βραδιές της Δόμνας Σαμίου: «Τις Δευτέρες είχαμε τις βραδιές της Δόμνας Σαμίου. Τους καλύτερους μουσικούς και τις καλύτερες παλιές μουσικές μας έφερνε. Δώσαμε στα νεαρά ακροατήρια να καταλάβουν ότι είναι άλλο πράγμα η δημοτική μας μουσική και άλλο το εθνικό κιτς. Απενοχοποιήσαμε τα κλαρίνα και τους ταμπουράδες. Ανοίξαμε την όρεξη για συζήτηση στους μουσικούς κύκλους, σε λαογράφους και παιδαγωγούς. Και σιγά σιγά νεαροί μουσικοί άρχισαν να ξεθάβουν, σαν συλλέκτες, να μελετούν, να παίζουν και να ηχογραφούν σπάνια μισοθαμμένα αριστουργήματα της παλιάς μας μουσικής. Μέχρι που φτιάχτηκαν τα δημόσια μουσικά σχολεία, όπου η εκμάθηση του ταμπουρά είναι, μεταξύ των άλλων μαθημάτων, υποχρεωτική για όλους τους μαθητές».

Διαβάζοντας τις σελίδες του νιώθεις σαν να ακούς τον ίδιο τον Σαββόπουλο να (σου τα) διηγείται. Με το γνωστό, γοητευτικό του, αφηγηματικό στίλ. Ο άνθρωπος είναι ένας παραμυθάς από τους λίγους, σε αιχμαλωτίζει. Κάπου προς το τέλος το αποκαλύπτει. Δεν το έγραφε ο ίδιος (το βιβλίο) αλλά το ηχογράφησε σε μαγνητόφωνο ή το διηγούνται στην επί χρόνια στενή του συνεργάτιδα, την καταπληκτική Ελένη Καλέση. Ετσι εξηγείται λοιπόν η αμεσότητα, σαν να έχεις τον Διονύση μπροστά σου στο τζάκι πίνοντας ένα κρασί.

Και αποκαλύπτει και παρά πολλά για τον ίδιο και την οικογένειά του, τη

Ποταμός ο Νιόνιος στο συναρπαστικό ανάγνωσμα που παραδίδει στο κοινό. Τραγουδήσαμε, ουρλιάξαμε τα τραγούδια του, μεγάλοι-μικροί, για δεκαετίες, κρεμαστήκαμε από τα κείλη του για τις ιστορίες που μας είπε με την αφηγηματική δεινότητα του παραμυθά, αισθανθήκαμε προδομένοι αλλά ποτέ δεν γυρίσαμε την πλάτη στο έργο του. Τώρα ανακαλύπτουμε πτυχές του χαρακτήρα και τις διαστάσεις του ανθρώπου, καθώς ο ίδιος μας εμπιστεύεται τον βίο του

● Η αυτοβιογραφία του «Γιατί τα χρόνια τρέχουν χύμα» κυκλοφορεί από τις Εκδόσεις Πατάκη

γυναίκα του (Ασπα) και τα δύο του παιδιά. Σαν ένα είδος εξομολόγησης, σαν

ένα βιβλίο-συγχωροχάρτι. Όπως όταν τα μάλωνε. «Εύχομαι να ανοίξει η γη να με

καταπιεί τώρα που το λέω. Ντρέπομαι. Ντρέπομαι που θα με διαβάσετε όλοι τώρα. "Καλλιτέχνης", σου λέει ο άλλος, "άνθρωπος με ευαισθησίες"... Τα μάλωνε κι από πάνω ουρλιάζοντας σαν στρίγκλα. Με κοίταζαν κατατρομαγμένα τα πουλάκια μου...». Δίγες σελίδες παρακάτω αφηγείται πώς τους ζήτησε συγγνώμη μετά από πολλά χρόνια, όταν τα δύο παιδιά ήταν πλέον 20άρηδες, αλλά μάλλον το έκανε άγαρμπα και τους ξένισε. Δεν ξεκινάς μια τέτοια συζήτηση σε κάποιο οικογενειακό τραπέζι και με άλλους μπροστά. Το κατάλαβε και ο ίδιος ο Σαββόπουλος κάνοντας αυτοκριτική.

Σκέφτομαι ότι κάποιοι από εσάς, αριστεροί άνθρωποι, θα νιώσατε κάποια στιγμή προδομένοι από τον Σαββόπουλο. Οι πιο μεγάλοι -επαναλαμβάνω- σε ηλικία, που μεγαλώνετε με τα τραγούδια του και τους δίσκους του. Διαβάζοντας το βιβλίο ωστόσο καταλαβαίνεις πως ο Σαββόπουλος πάντα έτσι ήταν, εκτός από

τα πολύ πρώιμα χρόνια του: «Χαρίσαμε στην Αριστερά τα καλύτερά μας χρόνια. Οχι μάταια. Εφηβοί ήμασταν και αυτά ακριβώς τα χρόνια είναι που μας άνοιξαν τον δρόμο της καρδιάς και φωτίσαν, εκ παραδρομής έστω, το ιερό στοιχείο της κοινωνίας που μοιραζόμαστε. Αυτά τα χρόνια και όχι οι πολιτικές τους». Εσχάτως μάλιστα συμπάθησε και τους βασιλιάδες: «Πενήντα δύο χρόνια μετά τα Ιουλιανά, τον συμπάθησε τον Κωνσταντίνο. Πολύ τον συμπάθησα».

Αντιφάσεις

Αλλωστε και από το βιβλίο καταλαβαίνεις πόσο αντιφατικός ήταν ως χαρακτήρας. Παράδειγμα. Αλλοτε του άρεσαν οι πορείες και οι διαδηλώσεις: «Πήρα τις αποφάσεις μου μέσα σε μια νύχτα, δυο μέρες μετά τη δολοφονία του Γρηγόρη Λαμπράκη. Είχα σαλτάρει. Κουβαλήσανε στρατό από τη Λάρισα, ήμασταν ανάστατοι όλοι οι φίλοι, τρέχαμε στις διαμαρτυρίες και στις πορείες, είχε σφιχτεί

το στομάχι μου, λιποθύμησα μέσα στο λεωφορείο, με σήκωσαν οι επιβάτες, "το παιδί, ρε!". Με κατέβασαν και με ακούμπησαν στην καρέκλα ενός καφενεύου στο πεζοδρόμιο. Ο Αλκης ο Σαχίνης, που ξενυχτούσαμε μαζί τον Λαμπράκη έξω από το ΑΧΕΠΑ, μου 'λεγε: "Τι θα κάνουμε, τι θα κάνουμε;". "Θα γίνουμε αληθινοί", αποφάνθηκα».

Αλλοτε όμως δεν του άρεσαν: «Διαδηλώσεις είχαμε σχεδόν κάθε μέρα. Μια-δυο φορές πήγα κι εγώ να διαδηλώσω. Αμήχανα έστω. Δεν μπορού να ενωθώ, ενώ αυτό λαχταρώ: να εκκωρίσω τον εαυτό μου. Δεν μπορούσα. Ακουγα τη φωνή μου, που πάσιζε να ενωθεί με τις άλλες φωνές, και μου φαινόταν ξένη, ακώνευτη, αναφομοιωτή».

Αλλο παράδειγμα, ας πούμε, αντιφατικότητας. Για να μην πω τίποτε περισσότερο. Ο ίδιος απέφυγε να πάει στρατό και πήρε χαρτί απαλλαγής «15» αλλά κατηγορούσε όσους έκαναν το ίδιο! «Μετά έγινε

μόδα και διάφοροι νεαροί διανοούμενοι και καλλιτέχνες παίρνανε τρελόχαρτο και ύστερα θριαμβολογούσαν και το διασκεδάζαν. Γιατί; Όλοι οι νεαροί Έλληνες που περνούν αυτή τη μικρή δοκιμασία της στρατιωτικής τους θητείας κοροΐδα είναι!». Και ο ίδιος γιατί δεν πήγε λοιπόν; Πώς δικαιολογεί τον εαυτό του; Διαβάστε: «Εγώ στο κάτω κάτω ένας απλός λουφαδόρος υπήρξα, δεν θέλω να έχω καμία σχέση με αυτούς». Μετανιωμένος λουφαδόρος επομένως κι εγώ είμαστε κοροΐδα οι άλλοι που πήγαμε στρατό κι ως τον σικαινώμασταν...

Η γεύση που σου αφήνει στο τέλος το βιβλίο, όταν το αφήνεις πια από τα χέρια σου και το ακουμπάς απαλά απαλά στο τραπέζι με τα άλλα τα βιβλία, είναι πολύ γλυκιά, πολύ αγαπσιότατη, ολίγον τι βουρκομένη. Ο άνθρωπος αποτελεί ζώσα ιστορία του ελληνικού τραγουδιού. Και της ελληνικής κοινωνίας. Για έξι και βάλε δεκαετίες. Τι να λέμε τώρα...